

Periodi	Pasaules uztvere	Rakstība, literatūra	Zinātne	Māksla	Arhitektūra
<p>● Agrā valsts 1.- 2. dinastija (no 3100. – 2649. g. p. m. ē)</p> <p>● Senā valsts 3.-6. dinastija (III d. Džosers IV d. Heops) (no 2649.- 2150. g. p. m. ē.)</p> <p>● Vidējā valsts 8.-12. dinastija (no 2040. - 1640. g. p. m. ē)</p> <p>● Jaunā valsts 18.-20. dinastija (XVIII d. Ehnatons (religiijas reformācija), Tutanhomons. XIX d. Ramzes I, II, XI) 1552.- 1069. g. p. m. ē.)</p> <p>● Vēlākā valsts 21.-31. dinastija (ap 9.- 4. gs. p. m. ē.)</p> <p>● 332.g.p.m.ē. – 30. g. p. m. ē. Ēģipti iekaro Maķedonijas Aleksandrs un valda maķedoniešu izcelsmes valdnieki.</p>	<p>Senajā Ēģiptē valdīja daudzdievība - politeisms. Faraona Ehnatona valdīšanas laikā bija reliģijas reformācija – tika pasludināts viens galvenais saules dievs Atons – monoteisms.</p> <p>Mirušo kults. Galvenais reliģiskais uzskats ir ticība mirušo augšamcelšanās, tādēļ ļoti rūpīgi saglabā mirušo ķermeņus - mumificēja. Pēc nāves saskaņā ar ēģiptiešu pārliecību cilvēkam jāstājas tiesas priekšā un jāatbild par savu darbību dzīves laikā. Ļoti svarīga ir mirušo tiesa.</p> <p>Dievi: Amons – pasaules radītājs, saules dievs. Anubiss – pazemes dievs, mirušo dievs, kapeņu un kapsētu sargs. Atons – saules dievs diska izskatā, uz īsu brīdi bija vienīgais dievs. Geb – zemes dievs. Hors – saules dievs. Izīda – Ozīrisa sieva, dievu valdniece, ģimenes aizgādne. Nuta – debesu dieviete. Ozīriss – auglības un augu valsts dievs, mirušo valstības dievs. Ptahs – pasaules radītājs. Sebaks – Nīlas dievs, ūdens dievs. Sets – iznīcības dievs, bīstams un nežēlīgs, jo viņš nogalināja Ozīrisu. Šu – “tukšums”, “gaiss”, starp debesīm un zemi gaisa dievs. Ra – saules dievs. Tots – mēness dievs, gudrības, skaitīšanas un rakstības dievs.</p> <p>Faraons Ehnatons kopā ar sievu Nofreteti un bērniem pielūdz saules dievu – Atonu.</p>	<p>Rakstība: Ēģiptē rakstība izveidojās ap 3300. - 3100. g. p. m. ē. Ēģiptiešu rakstu zīmes sauc par hieroglifiem.</p> <p>Vārds hieroglifs sengrieķu valodā nozīmē “svētie grebumi (akmeņi)”. Paši ēģiptieši savu rakstību dēvēja par “dievišķo valodu”. Raksta gan uz papirusa ar otiņu un tinti, gan uz tempļa sienām. Ēģiptiešu rakstība pārstāvēja piktogrāfisko, ideogrāfisko un fonogrāfisko rakstības veidu, tomēr pamatā bija ideoloģiskais rakstības veids. Hieroglifus atšifrēja Ž. F. Šampoljons izmantojot par pamatu Rozetas akmeni, uz kura trīs valodās bija iegravēts teksts.</p> <p>Literatūra: “Piramīdu teksti” – senākie maģiskie teksti: “Sargā mirušā valdnieka galvu, sargā mirušā valdnieka kaulu” “Ptahotepa pamācības” - 45 didaktiskas pamācības: “Neaizmirsti pazemību pret priekšnieku, tad tavā mājā valdīs pārticība” “Sarkofāgu teksti”.</p> <p>“Himnas dieviem”- reliģiskās himnas: “Slava tev, ak, Ra, tu celāis Spēks, tu varenā būtne, kas tiesā...” “Mirušo grāmata” - paskaidroja, kā mirušajam jāuzvedas tiesas priekšā. Mirušo grāmata sniedza pamācības – kādas lūgšanas, ziedojumus un ceremonijas cilvēkiem jāveic dzīves laikā, lai iemantotu dvēseles nemirstību. Pasakas – “Pasakas par 2 brājiem”.</p>	<p>Ēģiptes kultūras izpēte aizsākās 19. gs. 1. p., kā rezultātā radās zinātne, ko nosauca par ēģiptoloģiju. 1922. g. bija sensacionāls atklājums - arheologs H. Kārters atrada Tutanhomona kapeņus.</p> <p>Astronomijā: ● Saules kalendāra izveidošana. ● Pazina 5 planētas – Jupiteru, Saturnu, Marsu, Merkuriju, Venēru. ● Izgudroja ūdens pulksteni.</p> <p>Matemātikā: ● Ēģiptē lietoja decimālo skaitīšanas sistēmu 1, 10, 100, 1000 utt. ● Matemātika tika pielietota mākslā un arhitektūrā. Ieviesa savdabīgas skaitļu zīmes. Garumu mēru apzīmējumus atvasināja no cilvēka ķermeņa: ● “elkonis” = 52,3cm, ✓ “elkonis” = 7 “plauksta”, ✓ “plauksta” = 4 “pirksti”</p> <p>Medicīnā: ● Ārstēja slimības, veica operācijas, protezēšanu. ● Veidoja medicīnas literatūru (receptes, kosmētika u.c.), izmantoja ārstnieciskos augus, ziedes, uzlējumus, mikstūras. ● Balzamēja mirušā ķermeņus - mumificēja cilvēkus un svētos dzīvniekus. Mūmija ir cilvēka un dzīvnieka līķis, kas ar pretpuves līdzekļiem un smaržvielām pasargāts no satrūdēšanas.</p>	<p>Ēģiptē galvenajam mākslas veidam – arhitektūrai - pakļāva pārējos mākslas veidus: tēlniecību (cilpi, apaļskulptūras), glezniecību (sienu apgleznojums), lietišķo mākslu.</p> <p>Tēlniecības kanoni noteica mierīgu, sastingušo pozu ar skatu uz priekšu.</p> <p>● Narmera plāksne, kas simbolizē Ēģiptes apvienošanu. Cilnis. 28.gs.p.m.ē.</p> <p>● Lielā Sfinksa – lauvas ķermenis un cilvēka/faraona seja. 20 m augsta un 50 m gara.</p> <p>● Apaļskulptūras</p>	<p>● Mastabas – apakšzemes telpu apbedījums.</p> <p>● Piramīdas - kapeņi, kurās apglabāja faraonus un augstmaņus. Piramīdu formas: ● Pakāpveida piramīda. Džosera piramīda celta ap 2646. g. p. m. ē. ● Klasiskā piramīda. Pazīstamākā piramīda ir Heopsa piramīda, kas celta ap 2566. g. p. m. ē.. Heopsa piramīda ir viens no 7 pasaules brīnumiem.</p> <p>● Virszemes tempļi – sakrālā celtnē reliģiskiem rituāliem. Tempļi sastāvēja no trim daļām – pilonaveidīgie vārti ar pagalmu; zāle ar kolonnām (papirusa vai lotosa formas kolonnas); tumšas un šauras telpas relikviju glabāšanai. Tempļus rotāja ar cilpiem un gleznojumiem uz sienām. Celti Jaunās valsts laikā. ● Amona – Ra templis Luksorā. ● Amona – Ra templis Karnakā.</p> <p>● Klīnī izcirstie tempļi. Jaunās valsts laiks. ● Abusimbelā Ramzes II klīnšu tempļi. 13. gs. p. m. ē.</p> <p>● Hatšepsutas klīnšu tempļi. 15. gs. p. m. ē. Valdnieku ielejā.</p>

